

DOI [https://doi.org/10.58442/2218-7650-2023-25\(54\)-44-56](https://doi.org/10.58442/2218-7650-2023-25(54)-44-56)
УДК 371.37.01 (09)

Білоножко Олена Вікторівна,
директор Кременчуцької гімназії № 1
Кременчуцької міської ради Кременчуцького району
Полтавської області.
Кременчук, Україна.

 <https://orcid.org/0000-0001-9845-0277>
obilonozhko510@gmail.com

ЕКОЛОГІЧНІСТЬ СПІЛКУВАННЯ ЯК БАЗОВА ОЗНАКА ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ ВЧИТЕЛІВ

Анотація. У статті розглянуто норми екологічного спілкування, яке є ознакою професійної культури сучасних вчителів. Екологічне спілкування передбачає гармонійну, позитивну комунікацію між усіма учасниками освітнього процесу. Екологічний підхід до спілкування є актуальним напрямом, який сформувався у західній освіті, передусім, у Великій Британії та США, і зараз активно імплементується в українську освіту. Цей підхід базується на засадах дитиноцентричності, педагогіки партнерства, компетентнісного навчання, інклюзії, вибору індивідуальної освітньої траєкторії. Зазначено, що екологічність спілкування є вимогою сьогодення, пов'язаною зі зміною освітньої парадигми, і передбачає замість критики, уніфікації, орієнтації на кращих учнів і навчальні досягнення створення психологічно комфортної, доброзичливої атмосфери, яка мотивує учнів, дозволяє кожному реалізуватися в тій сфері, де йому цікаво, і на тому рівні, на якому він здатний. У статті осмислено сутність екологічного підходу до комунікативного процесу. Визначено норми екологічного спілкування, а саме: позитивне спілкування, оптимістичну установку і увагу до особистості учня. Акцентовано, що резилієнтність, тобто стресостійкість, вміння гнучко реагувати на життєві труднощі, сьогодні також входить до переліку значущих для педагога якостей. Це надзвичайно актуально до сьогоденних українських реалій, адже в умовах російсько-української війни вчителі мають бути максимально резилієнтними, вміти забезпечувати не лише фізичну, а й психологічну та емоційну безпеку учнів. Доведено те, що здатність до налагодження гармонійних відносин і позитивної комунікації з учнями, тобто

екологічність спілкування, входить до переліку головних якостей сучасного вчителя і є однією з ознак педагогічної культури. Досліджено екологічність спілкування як базову ознаку професійної культури вчителя. Запропоновано комплекс заходів (вебінар, круглий стіл, тренінги, конкурс), спрямованих на формування професійної культури вчителів, з урахуванням необхідності підвищення екологічності спілкування.

Ключові слова: екологічне спілкування; еколінгвістика; професійна культура вчителів; позитивне спілкування; оптимістична установка; увага до особистості учня.

ВСТУП / INTRODUCTION

Постановка проблеми. Реформа загальної середньої освіти, зокрема, упровадження Нової української школи (НУШ), спонукає до кардинального перегляду підходів, адже зміна назв і програм не є запорукою переходу до концептуально нової освіти. Нова школа є дитиноцентричною, базується на компетентнісному підході (коли школа ставить за мету не дати певний обсяг знань, а розвинути компетентності), передбачає педагогіку партнерства, побудову індивідуальної освітньої траєкторії для кожного учня та інклюзивність освітнього процесу. Це вимагає від учителів повної зміни парадигми – замість критики, уніфікації, орієнтації на кращих учнів і навчальні досягнення необхідним є створення психологічно комфортної, доброзичливої атмосфери, яка мотивує учнів, дозволяє кожному реалізуватися в тій сфері, де йому цікаво, і на тому рівні, на якому він здатний. Ця зміна парадигма уможлиблюється, зокрема, й завдяки імплементації екологічного спілкування, яке передбачає гармонійну, позитивну комунікацію між усіма учасниками освітнього процесу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Останнім часом у комунікології, передусім, зарубіжній, спостерігається тенденція до виникнення нових напрямів. Так, популярності набуває міжгалузева інтеграція лінгвістики та екології, який називають екологічним підходом або еколінгвістикою. Еколінгвістичну парадигму, що гуманізує і гармонізує спілкування, науку і освіту, розкривають праці таких дослідників, як А. Дерні [11], А. Філ та С. Стеффенсен [12], [14]. Еколінгвістичний підхід в аспекті дискурсивних студій розвивають М. Ченг [10] і А. Стіббе [15]. Т. Скутнаб-Кангас і Р. Філіпсон розглядають еколінгвістику в аспекті прав людини [13]. В українській науці цей напрям останнім часом також активно

розвивається. Учені осмислюють розвиток світової еколінгвістики (В. Жуковська, Н. Деркач [3], К. Тараненко [8], В. Куца [4]), застосовують еколінгвістичний підхід у риторичі та культурі мовлення (В. Пасинок [7]). Важливими в аспекті цього дослідження є праці, присвячені осмисленню досвіду підготовки вчителів у зарубіжних країнах (Н. Авшенюк [1], [2], Н. Мукан [6]). Проте, до сих пір бракує наукових розвідок, присвячених аналізу екологічності спілкування учасників освітнього процесу у закладах загальної середньої освіти в аспекті формування професійної культури вчителів, що і зумовлює актуальність дослідження.

МЕТА ТА ЗАВДАННЯ / AIM AND TASKS

Мета статті полягає у дослідженні норм екологічного спілкування, яке є ознакою професійної культури сучасних вчителів.

Відповідно до зазначеної мети у статті поставлено такі **завдання**: осмислити сутність екологічного підходу до комунікативного процесу, визначити норми екологічного спілкування, дослідити екологічність спілкування як базову ознаку професійної культури вчителя.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ / THE THEORETICAL BACKGROUNDS

Екологія мовленнєвого середовища передбачає дружність і доброзичливість, повагу до співрозмовників і навіть опонентів, увагу до слова, яке може стати потужним знаряддям як конструктивного, так і деструктивного впливу.

О. Морозова визначає специфіку еколінгвістичного напрямку тому, що він вивчає стосунки між мовою людини та її життям у цілому; співвідносить мовні сутності з середовищем їх застосування, впливу якого вони зазнають і на яке, своєю чергою, впливають. Середовище тут розуміється гранично широко – як все те, що будь-яким чином стосується мови [5, с. 258]. При цьому, як слушно зауважує В. Куца, «у порівнянні з прагматикою, для якої мова є засобом обміну знаннями чи здійснення впливу на інших людей, еколінгвістика вивчає функції мови, які не вичерпуються простим обміном мовними актами. Еколінгвістика вивчає роль мови як інструменту підтримки спільності, її функціонування в конкретних ситуаціях спілкування» [4, с. 122].

В. Пасинок, розглядаючи еколінгвістичні аспекти у фокусі риторичі, стилістики та культури мовлення, наполягає на тому, що «екологічний підхід до питань культури мовлення передбачає відповідальне ставлення

до національних мовних традицій, виховання любові до рідної мови, піклування про її минуле, теперішнє і майбутнє» [7, с. 11].

О. Шпак [9] указує на виникнення в еколінгвістиці нового поняття «екологія мовленнєвого середовища», яке поширює екологічні (тобто збережувальні та відновлювальні) принципи на спілкування. Екологія мовленнєвого середовища передбачає дружність і доброзичливість, повагу до співрозмовників і навіть опонентів, увагу до слова, яке може стати потужним знаряддям як конструктивного, так і деструктивного впливу. В. Жуковська і Н. Деркач зазначають, що гармонійність відносин з оточенням подібна до гармонії з навколишнім середовищем [3].

К. Тараненко використовує термін «екологічність спілкування», зазначаючи, що «пріоритетними завданнями сучасного суспільства стало врегулювання комунікативних відносин, гармонізація комунікативної взаємодії та забезпечення екологічності спілкування, що не матиме шкідливого впливу на здоров'я людини та її емоційний стан» [8, с. 67].

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ / RESEARCH METHODS

Для досягнення мети дослідження використано комплекс методів, а саме: аналіз сучасного стану досліджуваної проблеми, типологічний аналіз для виділення складових екологічного спілкування сучасного вчителя, описовий метод для їх характеристики.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ / RESULTS OF THE RESEARCH

Комунікативна компетентність належить до провідних якостей сучасного вчителя, оскільки без неї неможливе утвердження нової школи, яка базується на засадах дитиноцентричності, партнерства та інклюзії. Вміння налагодити контакт з кожним учнем, допомогти розкрити його сильні сторони і розвинути слабкі, перетворити клас на колектив односторонців, зробити школу привабливою для учнів – саме це є стрижнем екологічного спілкування, тобто такого, що веде до консенсусу і гармонії.

Концепції екологічного педагогічного спілкування зародилися у західній освіті, передусім, у Великій Британії та США, де освітній простір передбачає індивідуальний підхід (кожен учень має право на індивідуальну освітню траєкторію), атмосферу довіри, яка надає максимальні можливості для самореалізації, психологічний комфорт, що створює сприятливі умови для навчання, демократизм, тобто рівноправне співробітництво педагога і учня.

Освітній простір, що базується на екологічному підході,

побудований на певному комплексі комунікативних норм, першою з яких є позитивне ставлення до учнів, тобто позитивне спілкування.

Вчитель поважає особистість учня, ставиться до нього як до рівного, уникаючи категоричності, авторитарності та критики. Його головним завданням є не наблизити конкретного учня до певних стандартів, а зберегти його індивідуальність. Замість негативної стимуляції, загроз і маніпуляцій вчитель використовує такі комунікативні стратегії, як похвала, підтримка, надихання на успіх.

До позитивного спілкування належать також побудова конструктивного діалогу, пошук спільного, а не того, що роз'єднує, вміння «розкрити» учня, підштовхнути його до самостійного мислення і реалізації шляхом навчання. Широкий спектр позитивних оцінних висловлювань (від нейтрального схвалення до експресивного захоплення) є потужним засобом мотивації до навчання, підвищення самооцінки, формування впевненості учнів у власних силах і здібностях.

Позитивне спілкування є основою ефективної взаємодії і співробітництва, на яких ґрунтується європейська та американська освіта. Автори монографії «Компетентнісний підхід до підготовки педагогів у зарубіжних країнах: теорія та практика» відносять до базових компетентностей «співробітництво і взаємодію між студентами, педагогічним персоналом, батьками і школами; ефективну співпрацю з місцевою громадою, з провайдерами, які здійснюють підготовку на місцях та з посередниками; комунікаційні вміння; використання навчальних методів, які потребують взаємодії; сприяння надійному і поважливому шкільному середовищу» [2, с. 62].

До позитивного спілкування близькою є така комунікативна норма екологічного спілкування, як оптимістична установка. Педагог апріорі має вірити в те, що учень досягне успіху. Водночас варто розуміти, що поняття успіху у навчанні для кожного своє, це головна засада політики інклюзії. Оптимістична установка у спілкуванні корелює з такою психологічною якістю вчителя, як толерантність, і є дуже важливою для створення інклюзивного освітнього середовища.

Ще однією комунікативною нормою екологічного спілкування є увага до особистості учня. Вчитель повинен володіти техніками слухання, добре розуміти прихований зміст того, що говориться, вміти розпізнавати невербальні засоби комунікації, мати здатність до емпатії. У складних ситуаціях викладач знаходить необхідні слова підтримки, виявляючи увагу, розуміння проблеми і співчуття. Щира емоційна

підтримка, емпатійне розуміння сприяють налагодженню довірливих стосунків, подоланню розгубленості або самотності, допомагає разом долати труднощі, вирішувати проблеми.

Сучасна освіта ґрунтується на засадах індивідуалізованого і персоналізованого навчання, яке передбачає врахування особливостей кожного учня, повагу до його ціннісних орієнтацій, моральних норм, релігійних і культурних особливостей. Вчитель має знати те, як живе кожен учень, що відбувається у його родині, хто його друзі, які в нього проблеми. Довірливі стосунки вчителя з учнями є головною запорукою успішності навчального і виховного процесу.

Н. Муқан, яка ґрунтовно досліджує специфіку освіти у країнах англomовного світу, зазначає, що «основою професійного розвитку американських учителів, спрямованого на підвищення успішності учнів, є усвідомлення ними необхідності забезпечення сприятливого навчального середовища, в якому вчитель розумітиме кожного учня, надасть йому необхідну підтримку та допомогу і віритиме в його навчальні можливості, сприятиме досягненню успіху у навчальній діяльності» [6, с. 279].

Позитивне ставлення вчителя дозволяє налагодити продуктивну взаємодію з учнями, створити навчальне середовище, яке максимально сприяє розкриттю здібностей та індивідуальних нахилів учнів. Учитель має постійно висловлювати впевненість в тому, що учні впораються із завданнями навчальної програми. Основними комунікативними стратегіями є схвалення, підтримка, мотивація до дії, дружня порада, підбадьорювання, заохочування, налаштування на позитивне сприйняття.

Варто зазначити, що комунікативні норми екологічного спілкування (позитивне спілкування, оптимістична установка і увага до особистості) у розвинених країнах цінуються настільки, що враховуються під час прийому на навчання на педагогічні спеціальності. Так, автори аналітичних матеріалів, що узагальнюють зарубіжний досвід професійної підготовки педагогів, зазначають, що, наприклад, університети Великої Британії, у процесі набору абітурієнтів звертають увагу на такі їх «особистісні та розумові якості:

- вміння налагоджувати відносини з учнями і вчителями;
- наявність почуття гумору;
- прагнення працювати в команді;
- схильність до професійно-особистісного спілкування;

• здатність вирішувати складні життєві та педагогічні ситуації» [1, с. 14].

Тобто, враховуються не стільки знання з певних предметних галузей, скільки комунікативні здібності і навички майбутніх вчителів.

Отже, майбутній педагог має бути ефективним комунікатором, який з гумором долає складнощі. Варто зазначити, що резилієнтність, тобто стресостійкість, вміння гнучко реагувати на життєві труднощі, сьогодні входить до переліку значущих для педагога якостей. Це надзвичайно актуально до сьогоденних українських реалій, адже в умовах російсько-української війни вчителі мають бути максимально резилієнтними, вміти забезпечувати не лише фізичну, а й психологічну та емоційну безпеку учнів. Поведінка і спосіб мислення вчителя є визначальними факторами для того, щоб учні могли подолати тривогу, відчувати себе захищеними.

Таким чином, здатність до налагодження гармонійних відносин і позитивної комунікації з учнями, тобто екологічність спілкування, входить до переліку головних якостей сучасного вчителя. Тобто екологічність спілкування є однією з ознак педагогічної культури.

Це зумовлює необхідність певного коригування процесу формування професійної культури вчителів.

Пропонуємо комплекс заходів, спрямованих на формування професійної культури вчителів, з урахуванням необхідності підвищення екологічності спілкування (табл. 1).

Таблиця 1

Заходи, спрямовані на формування професійної культури, з урахуванням необхідності підвищення екологічності спілкування

Захід	Мета
Вебінар про сутність і концептуальні засади еколінгвістики	Надати базову інформацію про екологічний підхід до педагогічного спілкування
Круглий стіл «Співробітництво, взаємодія і партнерство учителя й учнів»	Обговорення здобутків і проблем налагодження ефективної взаємодії, виявлення проблемних зон
Тренінг комунікативних навичок	Формування навичок позитивного спілкування, оптимістичної установки і уваги до особистості
Конкурс серед класних керівників «Вгадай за хобі, хто ця дитина»	Усвідомлення неповторності та унікальності кожної дитини
тренінг розвитку резилієнтності	Формування здатності до забезпечення психологічної та емоційної безпеки учнів

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ / CONCLUSIONS AND PROSPECTS FOR FURTHER RESEARCH

Отже, екологічний підхід до спілкування є актуальним напрямом, який сформувався у західній освіті, передусім, у Великій Британії та США, і зараз активно імплементується в українську освіту. Цей підхід базується на засадах дитиноцентричності, педагогіки партнерства, компетентнісного навчання, інклюзії, вибору індивідуальної освітньої траєкторії. Освітній простір, що базується на екологічному підході, побудований на певному комплексі комунікативних норм, до яких належать позитивне спілкування, оптимістична установка та увага до особистості учня. Екологічність спілкування є важливою ознакою професійної культури сучасного вчителя.

Перспективи подальших досліджень. Представлені результати є основою для подальшого проведення емпіричного дослідження, спрямованого на упровадження принципів екологічного спілкування у навчальну та виховну діяльність вчителів з метою підвищення професійної культури.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ / REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

- [1] Н. М. Авшенюк, Л. М. Дяченко, К. В. Котун, М. М. Марусинець, О. І. Огієнко, О. В. Сулима, Н. О. Постригач, *Зарубіжний досвід професійної підготовки педагогів*. Київ, Україна: ДКС «Центр», 2017. [Електронний ресурс]. Доступно: <https://is.gd/9z0Her> Дата звернення: Квіт. 10, 2023.
- [2] Н. М. Авшенюк, Т. М. Десятов, Л. М. Дяченко, Н. О. Постригач, Л. П. Пуховська, О. В. Сулимата, *Компетентнісний підхід до підготовки педагогів у зарубіжних країнах: теорія та практика*. Кіровоград, Україна: Імекс-ЛТД, 2014. [Електронний ресурс]. Доступно: <https://is.gd/C7jwls> Дата звернення: Квіт. 10, 2023.
- [3] В. В. Жуковська, Н. О. Деркач, «Еколінгвістика: становлення та основні напрями досліджень», *Науковий вісник Волинського національного ун-ту ім. Лесі Українки*, ч. 1(2), с. 66–70, 2011. [Електронний ресурс]. Доступно: <https://is.gd/veHMqG> Дата звернення: Квіт. 10, 2023.
- [4] В. А. Куца, «Еколінгвістика як новітній напрям досліджень у сучасній науковій парадигмі», *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного ун-ту. Серія «Філологія»*, т. 1, № 52, с. 120–122, 2021. [Електронний ресурс]. Доступно: http://www.vestnik-philology.mgu.od.ua/archive/v52/part_1/28.pdf;

<https://doi.org/10.32841/2409-1154.2021.52-1.28> Дата звернення:
Квіт. 10, 2023.

- [5] О. Морозова, «Екологічний підхід до аналізу неправдивих висловлень», *Мовні і концептуальні картини світу*, вип. 55. Київ: ВПЦ «Київський університет», с. 258–166, 2015. [Електронний ресурс]. Доступно: <https://is.gd/bYZRSG> Дата звернення: Квіт. 10, 2023.
- [6] Н. В. Мукан, «Стандарти професійного розвитку педагогів у США», *Вісник Львівського ун-ту. Серія педагогічна*, вип. 25, ч. 3, с. 275–282, 2009. [Електронний ресурс]. Доступно: <https://is.gd/Ci7cpT> Дата звернення: Квіт. 10, 2023.
- [7] В. Г. Пасинок, «Еколінгвістичні аспекти у фокусі риторики, стилістики та культури мовлення», *Вісник Харківського національного ун-ту імені В. Н. Каразіна. Серія: Іноземна філологія. Методика викладання іноземних мов*, вип. 81, с. 6–13, 2015. [Електронний ресурс]. Доступно: <https://is.gd/PwT0j4> Дата звернення: Квіт. 10, 2023.
- [8] К. В. Тараненко, «Тенденції розвитку світової та вітчизняної еколінгвістики», *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації*, т. 31(70), № 2, ч. 1, с. 67–72, 2020. [Електронний ресурс]. Доступно: https://www.philol.vernadskyjournals.in.ua/journals/2020/2_2020/part_1/14.pdf; <https://doi.org/10.32838/2663-6069/2020.2-1/12> Дата звернення: Квіт. 10, 2023.
- [9] О. В. Шпак, «Еколінгвістичні особливості англomовного родинного дискурсу», *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика*, т. 3 (71), № 4, ч. 1, с. 254–259, 2021. [Електронний ресурс]. Доступно: https://philol.vernadskyjournals.in.ua/journals/2021/4_2021/part_1/45.pdf; <https://doi.org/10.32838/2710-4656/2021.4-1/43> Дата звернення: Квіт. 10, 2023.
- [10] M. Cheng, «Theoretical framework for ecological discourse analysis: A summary of New Developments of Ecological Discourse Analysis», *Journal of World Languages*, vol. 8, no. 1, pp. 188–226, 2022. [Online]. Available: <https://is.gd/bM8wTn> Дата звернення: Квіт. 10, 2023.
- [11] A. Derni, «The Ecolinguistic Paradigm: An Integrationist Trend in Language Study», *The International Journal of Language, Society and Culture*, № 24, pp. 21–30, 2008. [Online].

Available: <https://is.gd/wd51gL> Дата звернення: Квіт. 10, 2023.

- [12] A. Fil, S. V. Steffensen, «Editorial: The ecology of language and the ecology of science», *Language Sciences*, no. 41, pp. 1–5, 2014. [Online]. Available: <https://is.gd/bbBSHh> Дата звернення: Квіт. 10, 2023.
- [13] T. Skuttnabb-Kangas, R. Phillipson, «A human rights perspective on language ecology», In *Encyclopedia of Language and Education*, A. Creese, P. Martin, N. H. Hornberger, Eds., vol. 9. Ecology of Language, second ed. Springer Science+Business Media LLC. Berlin, pp. 3–13, 2008.
- [14] S. V. Steffensen, A. Fil, «Ecolinguistics: The state of the art and future horizons», *Language Sciences*, no. 41, pp. 6–25, 2014. [Online]. Available: <https://is.gd/XDTmJ5> Дата звернення: Квіт. 10, 2023.
- [15] A. Stibbe, «An ecolinguistic approach to critical discourse studies», *Critical Discourse Studies*, vol. 11, Iss. 1, pp. 117–128, 2014. [Online]. Available: <https://is.gd/za5FFL>;
<https://doi.org/10.1080/17405904.2013.845789> Дата звернення: Квіт. 10, 2023.

ECOLOGICAL COMMUNICATION AS A BASIC SIGN OF THE TEACHERS' PROFESSIONAL CULTURE

Olena Bilonozhko,

director Kremenchuk gymnasium N 1
Kremenchuk City Council Kremenchuk District
Poltava Region.
Kremenchuk, Ukraine.

 <https://orcid.org/0000-0001-9845-0277>
obilonozhko510@gmail.com

Abstract. The article examines the norms of ecological communication, which is a sign of the professional culture of modern teachers. Ecological communication involves harmonious, positive communication between all participants of the educational process. The ecological approach to communication is an actual direction that was formed in Western education, primarily in Great Britain and the USA, and is now being actively implemented in Ukrainian education. This approach is based on the principles of child-centeredness, partnership pedagogy, competence training, inclusion, and the choice of an individual educational trajectory. It is noted that the ecological communication is a requirement of today, associated with a change in the educational paradigm, and instead of criticism, unification, focusing on the best students and educational

achievements, it involves the creation of a psychologically comfortable, friendly atmosphere that motivates students, allows everyone to realize themselves in the field where he is interested, and at the level at which he is capable. The article elaborates the essence of the ecological approach to the communicative process. The norms of ecological communication are defined, namely: positive communication, optimistic attitude and attention to the student's personality. It is emphasized that resilience, that is, stress resistance, the ability to respond flexibly to life's difficulties, is also included in the list of qualities important for a teacher today. This is extremely relevant to today's Ukrainian realities, because in the conditions of the Russian-Ukrainian war, teachers must be as resilient as possible, able to ensure not only physical, but also psychological and emotional safety of students. It has been proven that the ability to establish harmonious relations and positive communication with students, i.e. ecological communication, is included in the list of the main qualities of a modern teacher and is one of the signs of pedagogical culture. The ecological communication as a basic feature of a teacher's professional culture has been studied. A set of events (webinar, round table, trainings, competition) aimed at forming the professional culture of teachers, taking into account the need to improve the ecological communication, is proposed.

Keywords: ecological communication; ecolinguistics; professional culture of teachers; positive communication; optimistic attitude; attention to the personality of the student.

REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

- [1] N. M. Avsheniuk, L. M. Diachenko, K. V. Kotun, M. M. Marusynets, O. I. Ohienko, O. V. Sulyma, N. O. Postryhach, Zarubizhnyi dosvid profesiinoi pidhotovky pedahohiv. Kyiv, Ukraina: DKS «Tsentr», 2017. [Elektronnyi resurs]. Dostupno: <https://is.gd/9z0Her> Data zvernennia: Kvit. 10, 2023.
- [2] N. M. Avsheniuk, T. M. Desiatov, L. M. Diachenko, N. O. Postryhach, L. P. Pukhovska, O. V. Sulymata, Kompetentnisnyi pidkhid do pidhotovky pedahohiv u zarubizhnykh krainakh: teoriia ta praktyka. Kirovohrad, Ukraina: Imeks-LTD, 2014. [Elektronnyi resurs]. Dostupno: <https://is.gd/C7Jwls> Data zvernennia: Kvit. 10, 2023.
- [3] V. V. Zhukovska, N. O. Derkach, «Ekolinhvistyka: stanovlennia ta osnovni napriamy doslidzhen», Naukovyi visnyk Volynskoho natsionalnoho un-tu

- im. Lesi Ukrainky, ch.1(2), s.66–70, 2011. [Elektronnyi resurs]. Dostupno: <https://is.gd/veHMqG> Data zvernennia: Kvit. 10, 2023.
- [4] V. A. Kutsa, «Ekolinhvistyka yak novitnii napriam doslidzhen u suchasni naukovi paradymy», Naukovi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho un-tu. Seriiia «Filolohiia», t. 1, № 52, s. 120–122, 2021. [Elektronnyi resurs]. Dostupno: http://www.vestnik-philology.mgu.od.ua/archive/v52/part_1/28.pdf; <https://doi.org/10.32841/2409-1154.2021.52-1.28> Data zvernennia: Kvit. 10, 2023.
- [5] O. Morozova, «Ekolohichnyi pidkhd do analizu nepravdyvykh vyslovlen», Movni i kontseptualni kartyny svitu, vyp.55. Kyiv: VPTs «Kyivskiy universytet», s. 258–166, 2015. [Elektronnyi resurs]. Dostupno: <https://is.gd/bYZRSG> Data zvernennia: Kvit. 10, 2023.
- [6] N. V. Mukan, «Standarty profesiinoho rozvytku pedahohiv u SShA», Visnyk Lvivskoho un-tu. Seriiia pedahohichna, vyp. 25, ch. 3, s. 275–282, 2009. [Elektronnyi resurs]. Dostupno: <https://is.gd/Cj7cpT> Data zvernennia: Kvit. 10, 2023.
- [7] V. H. Pasynok, «Ekolinhvistychni aspekty u fokusi rytoryky, stylistyky ta kultury movlennia», Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho un-tu imeni V. N. Karazina. Seriiia: Inozemna filolohiia. Metodyka vykladannia inozemnykh mov, vyp. 81, s. 6–13, 2015. [Elektronnyi resurs]. Dostupno: <https://is.gd/PwT0j4> Data zvernennia: Kvit. 10, 2023.
- [8] K. V. Taranenko, «Tendentsii rozvytku svitovoi ta vitchyznianoii ekolinhvistyky», Vcheni zapysky TNU imeni V. I. Vernadskoho. Seriiia: Filolohiia. Sotsialni komunikatsii, t. 31(70), № 2, ch. 1, s. 67–72, 2020. [Elektronnyi resurs]. Dostupno: https://www.philol.vernadskyjournals.in.ua/journals/2020/2_2020/part_1/14.pdf; <https://doi.org/10.32838/2663-6069/2020.2-1/12> Data zvernennia: Kvit. 10, 2023.
- [9] O. V. Shpak, «Ekolinhvistychni osoblyvosti anhlomovnoho rodynnoho dyskursu», Vcheni zapysky TNU imeni V. I. Vernadskoho. Seriiia: Filolohiia. Zhurnalistyka, t. 3(71), № 4, ch. 1, s. 254–259, 2021. [Elektronnyi resurs]. Dostupno: https://philol.vernadskyjournals.in.ua/journals/2021/4_2021/part_1/45.pdf; <https://doi.org/10.32838/2710-4656/2021.4-1/43> Data zvernennia: Kvit. 10, 2023.
- [10] M. Cheng, «Theoretical framework for ecological discourse analysis: A summary of New Developments of Ecological Discourse Analysis», Journal of World Languages, vol. 8, no. 1, pp. 188–226, 2022. [Online].

Available: <https://is.gd/bM8wTn> Data zvernennia: Kvit. 10, 2023.

- [11] A. Derni, «The Ecolinguistic Paradigm: An Integrationist Trend in Language Study», *The International Journal of Language, Society and Culture*, № 24, pp. 21–30, 2008. [Online]. Available: <https://is.gd/wd51gL> Data zvernennia: Kvit. 10, 2023.
- [12] A. Fil, S. V. Steffensen, «Editorial: The ecology of language and the ecology of science», *Language Sciences*, no.41, pp.1–5, 2014. [Online]. Available: <https://is.gd/bbBSHh> Data zvernennia: Kvit. 10, 2023.
- [13] T. Skuttnabb-Kangas, R. Phillipson, «A human rights perspective on language ecology», In *Encyclopedia of Language and Education*, A. Creese, P. Martin, N. H. Hornberger, Eds., vol. 9. Ecology of Language, second ed. Springer Science+Business Media LLC. Berlin, pp. 3–13, 2008.
- [14] S. V. Steffensen, A. Fil, «Ecolinguistics: The state of the art and future horizons», *Language Sciences*, no.41, pp.6–25, 2014. [Online]. Available: <https://is.gd/XDTmJ5> Data zvernennia: Kvit. 10, 2023.
- [15] A. Stibbe, «An ecolinguistic approach to critical discourse studies», *Critical Discourse Studies*, vol. 11, Iss. 1, pp. 117–128, 2014. [Online]. Available: <https://is.gd/za5FFL>;
<https://doi.org/10.1080/17405904.2013.845789> Data zvernennia: Kvit. 10, 2023.

Стаття надійшла до редакції
16 травня 2023 року